

dum venderentur. Bull. *Ad graves* anni 1794, et Pius VII facultatem fecit Regi Sardiniae alienandi bonorum ecclesiasticorum portionem magnam, ut suum ab hostibus tueretur regnum. Bul. *Cum in postrema*, anni 1815.

Quoad bonorum ecclesiasticorum administrationem certum est, Episcopos sub debita a Summo Pontifice dependentia, ab ipso iure esse constitutos omnium bonorum administratores.

Canones Apostolorum haec habent: *Omnium rerum ecclesiasticarum curam Episcopus gerito et ea dispensato, quasi inspectante Deo*; et alibi: *Praecipimus, ut Episcopus res Ecclesiae in potestate habeat*; similia constituta fuerunt in Concilio Antiocheno et Lateranensi I. Episcopi, testante D. Paulo, sicut sunt dispensatores mysteriorum Dei, sic sunt distributores Ecclesiae bonorum; et sicut Apostoli elegerunt septem Diaconos, sic Episcopi in Oriente Oeconomos, et in Occidente Archidiaconos elegerunt, qui eorum nomina et mandato rerum temporalium curam haberent ac deinde sibi accuratam administrationis ratione redderent.

Divisis ecclesiasticis bonis et institutis Beneficiis, partem administrationis bonorum Ecclesiae temporalium quae dicitur ministerialis,

Episcopi, singulis Beneficiatis et Ecclesiarum rectoribus, ipsa auctoritate Ecclesiae, demandarunt, ut nomine proprio, et tanquam veri titulares bona sibi credita administrarent, ac tantum sibi reservarent administrationem auctorizabilem per quam Episcopi super bonis sic commissis invigilare debent ut rite administrantur, et impedire ne alienentur vel minuantur.

Episcopi laicos spectatae vitae et religionis, aut utiliores aliunde ex ceteris in piorum operum et locorum administratione ita sibi adiunxerunt; haec administratio dicitur providentialis et sollicitudinis;

Ut nomine eorum redditus exigerent, expensas ordinarias facerent, oblationes colligerent et similia curarent, quae piorum ipsorum locorum utilitatem respiciant, quorum officium Tridentinum tacite approbavit.

Laici, nisi per expressam Summi Pontificis concessionem, veram bonorum ecclesiasticorum administrationem habere non possunt.

S. Gregorius scribebat Ianuario Calaritano Episcopo, qui temporalia sui Episcopatus bona quibusdam laicis commiserat: *Cavendum a fraternitate vestra est, ne saecularibus viris atque non sub regula nostra degentibus, res ecclesiasticae committantur.*

Omnium bonorum mobilium et immobilium sibi commissorum inventarium diligenter conficere, et si petatur, iuramentum fideliter administrandi praestare: bona sibi commissa omni cura et industria meliorare et conservare; et si culpa sua aliquod detrimentum habuerit, hoc aere proprio reparare, fructus et redditus iusta pii operis foundationem et naturam insumere, et si eos verteret, si eos negligeret expendere iuxta foundationis finem censuras incurreret; rationes administrationis suae quotannis Episcopo reddere, non obstantibus consuetudinibus et privilegiis in contrarium.

Quicumque est ab Episcopo bonorum ecclesiasticorum constitutus administrator tenetur, nempe:

De acquisitione bonorum per actus inter vivos.

Scilicet ad *contractus et donationes*.

Actus inter vivos ad duo summa capita revocari possunt:

Duorum vel plurium in idem placitum consensus.

Contractus, vel conventio, late sumptus est

Quod esse posset *nudum* vel *vestitum*.

Contractus comprehendit pactum,

Quod in solis conventionis verbis consistit.

Pactum nudum dicitur

Quod praeter conventionum verba habet causam, vel legis approbationem, vel iuramentum, vel est in contractu expressum, vel in contractu inest.

Pactum vestitum est

Quia consensus debito modo praestitus inter partes paciscentes legem facit, et sacri canones disponunt, pacta quantumcumque nuda servanda esse.

Pacta, quamquam nuda, modo recte inita sint, ex iure naturali et canonico, obligationem naturalem pariunt:

Quia obligationi naturali provenienti ex consensu partium paciscentium addunt obligationem civilem et actionem: quod in specie pacti iurati Innocentius III firmavit.

Pacta vestita recte inita ex iure naturali, canonico et civili obligationem pariunt:

Quia promissio praesefert consensum ex una parte tantum, pacti naturam non affert, nisi post alterius

Promissio simplex ante acceptationem obligationem non parit:

partis acceptationem, proinde promissio ante acceptationem revocari potest.

Promissio aliquid faciendi, vel dandi Ecclesiae, pauperibus, pio loco ad honorem Dei et salutem animae obligationem inducit, licet ab Ecclesia seu a pauperum et locorum piorum administratoribus non sit adhuc acceptata.

Ratio est, quia promissio huiusmodi fieri censetur principaliter Deo, a quo, si sit bona, ad instar voti statim acceptatur; sicut inter Romanos pollicitatio facta reipublicae ad reparandam ruinam, vel incendium, vel gratitudinem servandam, obligabat; sic obligat pollicitatio facta Ecclesiae vel alteri causae fidei.

Veri contractus sunt

Illi qui verum et expressum habent partium consensum.

Quasi contractus sunt

Illi qui habent partium consensum implicitum vel praesumptum.

Quasi contractus fundatur in factis honestis et utilibus, propter quae quis ex aequitate obligatur;

Quia licet expresse non consenserit, tamen iuste praesumitur consensisse.

Veri contractus dividuntur

In nominatos et innominatos.

Veri contractus nominati

Illi sunt qui proprium habent nomen a iure.

Veri contractus sinominati

Sunt illi qui nullum habent a iure speciale nomen.

Ius contractus innominatos ad quatuor classes reduxit, nempe:

Do ut des; facio ut facias; do ut facias; facio ut des.

Contractus consensuales appellantur

Qui a partium contrahentium consensu substantiam capiunt et perficiuntur.

Contractus reales appellantur

Qui praeter partium consensum, rei, de qua paciscitur, traditionem requirunt, a qua substantiam capiunt et perficiuntur.

Ad contractus consensuales pertinent

Emptio, venditio, locatio, conductio, emphyteusis, societas et mandatum.

Ad contractus reales pertinent

Mutum, commodatum, depositum et pignus.

Substantialia, naturalia, accidentalia et solemnia.

In pactis et contractibus consideranda sunt, nimirum:

Quae ita ad eorum essentiam pertinent, ut salvo contractu, a partibus mutari, aut omitti non possint.

Substantialia, in pactis et contractibus, ea dicuntur

Quae pacto vel contractui, licet non exprimentur, insunt, quaeque tamen, salvo contractu, a partibus per pactum mutari, aut excludi possunt.

Naturalia appellantur in pactis et contractibus, ea

Quae pactis et contractibus natura sua non insunt, sed a partium voluntate possunt adiungi.

Accidentalibus in pactis et contractibus ea sunt

Quae de iure specialiter requiruntur, ut contractus sit legitimus.

Solemnia in pactis et contractibus habentur

Propterea qui non possunt consentire, neque possunt pacisci.

Primum substantiale cuiuscumque pacti et contractus est consensus.

Propter errorem in rei substantia, vim, metum vel legis prohibitionem.

Qui naturaliter consentire possunt interdum non recte consentiunt

Quia ex iuris principio, *errantis nullus est consensus.*

Error in rei substantia vitiat conventionem

Quia error in qualitate non aufert consensum substantialem.

Error tantum in rei qualitate non vitiat conventionem

Quia in hoc casu, error qualitatis redundat in errorem substantiae.

Error in qualitate rei si qualitas ita intendatur, ut sit motivum principale et causa finalis contrahendi, vitiat conventionem

Quando in contractu maxima requiritur libertas, ut in promissione dotis, Cap. 28 de sponsal., in promissione et traditione rerum ecclesiasticarum et in acquisitione iurisdictionis, in his casibus contractus absque salutis aeternae dispendio observari non possunt.

Metus gravis et cadens in virum constantem, si sit ab extrinseco et iniuste incusus, ad consensum extorquendum, interdum irritat,

In contractibus in quibus metus gravis dat causam ad contractum rescindendum, contractus valet.

Quia iuxta iuris adagium, *coacta voluntas voluntas est* et proinde ante rescissionem contractus valet.

Ab intrinseco, vel iuste, utpote ab accusatore vel a iudice propter punitionem criminis commissi, metus incussus non irritat contractum;

Quia contrahens metum sibi inferre videtur.

Prohibitio legis impedit effectum consensus

In iis qui liberam non habent bonorum administrationem.

Religiosi vota solemniter professi, propter legis prohibitionem contrahere nequeunt;

Quia Religiosi propter paupertatis votum nil habent proprium, et sine consensu Superioris nequeunt dare, neque accipere.

Impuberes licet sui compotes et minores ex lege civili, absque auctoritate tutoris et consensu curatoris, bona sua nequeunt aliis cedere sed possunt ab aliis accipere;

Eo quod absque auctoritate tutoris et consensu curatoris impuberes et minores suam conditionem meliorem facere possunt, deteriore vero facere nequeunt.

In foro conscientiae contractus impuberum et minorum obligationem naturalem pariunt

Quia non dest consensus in idem placitum.

Consensus in contractibus potest esse

Absolutus et conditionatus.

Si consensus in contractibus est absolutus.

Contractus est perfectus et statim debetur quod conventum fuit, cuius debiti dies statim cedit et venit.

Si consensus in contractibus est conditionatus, et agitur de conditione impossibili et turpi reddit contractum nullum;

Quia ludere videntur qui contractui conditionem impossibilem adiiciunt, et aliunde nemo ad id quod est malum obligari potest.

Contractus suspendit usque ad conditionis eventum.

Conditio possibilis et honesta, si est suspensiva in contractibus

Adveniente conditione, contractus resolvitur.

Conditio resolutive in contractibus

Cum adest dies, a quo obligatio incipit.

Dies contractus cedere dicitur

Cum adest dies, in quo exequi potest.

Dies contractus *venire* dicitur

Res, quae in conventionem adducitur, quaeque conventionis capax esse debet.

Substantiale cuiuscumque pacti et contractus est

Quaedam sunt quae absolute et quaedam quae relative tantum conventionem non admittunt.

Res in quantum sunt substantiale pacti et contractus,

Quia promissio impia est, quae scelere adimpletur, et stulta quae continet impossibile, cuius nulla potest esse obligatio.

Absolute conventionem respuunt res turpes et impossibiles de facto et de iure

Quia iuramentum non potest esse vinculum iniquitatis.

Turpes et impossibiles res licet iuratae sint, subsistere non possunt;

Quod laedit pietatem, existimationem, verecundiam et bonos mores, vel quod promittendo crimini praemium aut impunitatem ad delinquendum provocat.

Turpe dicitur omne pactum

Quod natura vel legibus fieri non potest.

Impossibile dicitur omne pactum

De spiritualibus Gregorius IX declaravit, pactio- nem factam nullius esse momenti; de iuribus beneficiorum quae cum ab Ecclesia definiantur et ad ius publicum Ecclesiae pertineant, a solis privatorum pactis regulariter mutari non possunt, et bona Ecclesiarum per dedicationem Deo factam, quasi auferuntur ex hominum commercio; proinde de iis pacisci non licet nisi observatis iuris solemnitatibus.

Relative, conventionem respuunt res spirituales, iura beneficiorum et bona Ecclesiarum.

Vinculum iuris, quo necessitate adstringimur ad aliquid faciendum vel praestandum.

Ex pactis, contractibus et quasi contractibus oritur obligatio, quae definiri potest

Quia Ecclesia est persona moralis et prima ac Obligationis vincu-

- lo iuvatur et adstringitur ipsa Ecclesia, quae per pacta, contractus et quasi contractus bona acquirere et acquisita, servatis iuris praescriptionibus, in alios transferre potest:
- Obligatio in contractibus potest esse
- Contractus *bilateralis* vel *synalagmaticus* dicitur
- Contractus *unilateralis* appellatur
- Obligatio tantum naturalis est
- Obligatio dicitur civilis tantum
- Obligatio naturalis et civilis simul est
- Obligatio vera et efficax appellatur
- Obligatio naturalis praeter conscientiae vinculum, tribuit
- principalis societas non humanitas, sed divinitus instituta; proinde ius contractuum, quod aliis personis moralibus et societatibus conceditur, non potest Ecclesiae denegari.
- Ex utraque contrahentium parte, vel ex una tantum.
- Quando ex usu fori, uterque contrahens obligatur.
- Quando unus tantum contrahens manet obligatus.
- Quae orta est ex consensu debito modo praestito, et lex civilis nec assistit nec resistit, sed ius naturae et gentium firmitatem tribuit.
- Cui assistit quidem lex civilis, sed resistit ius naturae et gentium.
- Cui ius naturae et gentium et simul lex civilis assistit atque firmitatem tribuit.
- Civilis et simul naturalis obligatio, quae in utroque foro actionem et exceptionem dat.
- Ius retentionis, et excludit repetitionem; exceptionem parit; et fideiussores et pignora admittit.

De contractibus consensualibus.

- Empio venditio* definitur
- Ex definitione contractus consensualis fuit: duo sunt huius contractus substantialia
- Res, sive merx, quae conventionis subiectum refert, esse potest
- Contractus consensualis de re pro certo pretio tradenda.*
- Praeter consensum, nimirum res et pretium.
- Res mobilis vel immobilis, corporalis vel incorporalis, in rerum natura existens vel futura, pretio aestimabilis et sufficienter determinata.

- Quia si alia res pro pretio daretur, non foret emptio venditio, sed permutatio.
- Quia Innocentius III, reprobavit contractum emptionis venditionis, in quo pro pretio datum fuerat mutuum.
- Quod statuitur a lege vel a magistratu, vel ab ipsis contrahentibus.
- Ut si dicatur: *vendo tibi quanti ipse emi, quanti in foro venditur.*
- Si dicatur: *vendo tibi quanti Titius existimaverit.*
- Quale est, si contineatur intra summum et infimum valoris rei.
- Infimum, medium et summum, et a qualitate rei et circumstantiis dependet.
- Ius tribuit laeso ad ipsum resolvendum contractum.
- Ratio est, quia in contractibus servanda est aequalitas inter datum et acceptum, cum iniustum sit, quempiam locupletari cum aliena iactura.
- Nimirum emptor tenetur pretium solvere et venditor rem tradere.
- Quia emptor veras dominus est.
- Quia vendens est debitor speciei, sive rei venditae, quae si pereat, a debito liberatur, ideoque em-
- Pretium debet consistere in pecunia numerata.
- Pretium debet esse verum non simulatum,
- Pretium debet esse certum *per se* et est
- Pretium debet esse certum *per relationem ad aliud*
- Pretium certum ad *arbitrium tertii determinati* foret
- Pretium debet esse iustum
- Pretium rei est
- Laesio enormis, vel ultra dimidium in constituendo rei venditae pretio
- Laesio satis notabilis et non modica in foro conscientiae, licet non sit ultra dimidium, onus importat restitutionis et evangelicae denunciationis causam praebet.
- Ex contractu emptionis et venditionis recte inito, oritur utriusque obligatio:
- Periculum et commodum rei venditae, post traditionem et pretii solutionem, spectat ad emptorem
- Periculum et commodum rei venditae ad emptorem spectat, si traditio et solu-